

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Філософський факультет
Кафедра філософії та методології науки**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Зам. декана
філософського факультету
Комаха Л.Г.

«____» _____ 201__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

**для студентів факультету комп'ютерних наук
та кібернетики**

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітня програма

**Прикладна математика
Бакалавр**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2017/2018</u>
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання	українська
Форма заключного контролю	екзамен

Викладачі: **Чуйко Вадим Леонідович**, д.ф.н., професор кафедри філософії та методології науки;
Савицька Інна, к.ф.н., асистент кафедри філософії та методології науки

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__»__ 20__ р.

КИЇВ – 2017

Розробники: **Чуйко Вадим Леонідович**, д.ф.н., професор кафедри філософії та методології науки.

Затверджено «29» серпня 2017 р.

Зав. кафедри філософії та методології науки
_____ (Добронравова І.С.)

Протокол № 1 від «29» серпня 2017 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «_____» _____ 201__ року №__
Голова науково-методичної комісії _____ (Маслікова І.І.)

«_____» _____ 20__ року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування вміння системно й історично визначати особливості формування філософських концепцій враховуючи соціальні, економічні, культурні, політичні чинники. Важливим завданням курсу є навчання роботі з науковою літературою та філософськими джерелами. Програма курсу орієнтована на вивчення зарубіжної та вітчизняної філософії як основу формування критичного мислення та світоглядно-методологічної культури.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

- До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні етапи та характеристики історико-культурного процесу, що базуються на знаннях шкільної програми дисциплін «Історії», «Людина і світ», «Художньої культури», «Етики».

Вміти розкривати зміст питань з тих, які розглядалися під час лекційних та семінарських занять, не лише репрезентувати засвоєний матеріал, а й здійснювати його аналіз, обстоювати власну точку зору на дискусійні світоглядні проблеми, працювати з першоджерелами.

Володіти елементарними навичками застосовувати набуті філософські знання при аналізі світоглядно-методологічних проблем сучасного наукового пізнання, формувати та обґрунтовувати власну позицію щодо актуальних проблем сьогодення.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «Філософія» належить до переліку дисциплін вибору ВНЗ та викладається у 5 семестрі бакалаврату при підготовці за галуззю знань «Прикладна математика». Навчальна дисципліна «Філософія» дає можливість започаткувати основи володіння світоглядною та методологічною культурою, гуманітарного ставлення до дійсності, обґрунтованого вибору активної життєвої позиції, творіння добра шляхом зміцнення власною діяльністю держави та суспільства. Філософія для студентів комп'ютерних наук та кібернетиків – це світоглядна і водночас методологічна основа подолання меж вузькопрофесійної підготовки у ВНЗ.

4. Завдання (навчальні цілі) – навчити студентів самостійно визначати різницю основ різних філософських напрямків, течій і шкіл; сформувати вміння співвідносити філософські, світоглядні ідеї та теорії з практикою суспільного життя, включаючи здатність використовувати аналіз граничних засад культури, мислення, науки.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)		Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
	Знати:			
	Основні етапи історії	Лекція,	Усна доповідь,	б

1.1	формування та розвитку філософії, її проблем	семінар, самостійна робота	письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	
1.2	Специфіку методології пізнавального і ціннісного освоєння людиною дійсності	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
1.3	Понятійний апарат філософського знання	Лекція, самостійна робота	Письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	7
1.4	Основні шляхи (способи) філософування	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповідь, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
1.5	Визначати граничні засади основних філософських проблем (буття, матерія, свідомість, людина, суспільство, природа, практика, пізнання, цінності тощо) та специфіку їх трактування в різних філософських школах	Семінар, самостійна робота	Усна доповідь, презентація самостійного дослідження письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	7
1.6	Місце і роль філософії в суспільстві, її основні функції та задачі	Лекція, семінар, самостійна робота	Усна доповіді, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	8
	Вміти:			
2.1	Самостійно опрацьовувати філософські тексти, здійснювати їх критичний аналіз	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, аналіз	7

			філософського тексту, екзаменаційна робота	
2.2	Порівнювати світоглядні, ідеологічні та релігійні концепції за допомогою філософського аналізу	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	7
2.3	Оперувати понятійним апаратом філософії	Семінар, самостійна робота	презентація самостійного дослідження, письмова контрольна робота, екзаменаційна робота	6
2.4	Обґрунтовувати і відстоювати власну світоглядну і життєву позицію стосовно основних філософських проблем	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	7
2.5	Застосовувати отримані знання при аналізі і оцінці актуальних суспільних процесів та явищ	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота	6
2.6	Аналізувати історико-філософський процес, предметну сферу різних філософських та природничих дисциплін	Семінар, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	7
	комунікація:			
3.1	Використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання новітньої філософської літератури в	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, аналіз філософського тексту	3

	підготовці до семінарських занять та написанні самостійних робіт			
3.2	Презентувати результати самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, конспектів	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	3
3.3	Вести полеміку стосовно філософських питань на основі володіння категоріально-поняттєвим апаратом філософії	Семінари	Дискусії	3
	автономність та відповідальність:			
4.1	Самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу з різних джерел	Самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження, аналіз філософського тексту	4
4.2	Самостійно вирішувати завдання призначені для індивідуальної роботи	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, презентація самостійного дослідження,	4
4.3	Обґрунтовувати аргументованість власних рішення	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, презентація самостійного дослідження, екзаменаційна робота	3

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін)

Результати навчання дисципліни					
Програмні результати навчання	.1	.2	.1	.1	.2

--	--	--	--	--	--

7. Структура курсу: у курсі передбачено 3 змістовні частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна екзаменом.

Перша частина курсу «Філософська пропедевтика» присвячена розкриттю змісту понять філософія та світогляд, визначенню предмета, функцій методів філософії, її історичного розвитку.

Друга частина курсу «Теоретична філософія» розглядає основні фундаментальні проблеми філософії.

Третя частина курсу «Практична філософія» розкриває зміст філософських концепцій, що обґрунтовують можливість свободи людини.

8. Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.6), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.6); (комунікація 3.1-3.3); (автономність та відповідальність 4.1-4.3), що складає 60% загальної оцінки.

Критерії оцінювання:

- Усна відповідь:

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов'язкову та додаткову літературу, першоджерела

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, першоджерела. Має у відповіді суттєві неточності

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

- Доповнення / дискусія:

2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

- Самостійна робота:

10-9 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє

самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

8-7 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

6-5 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

4-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

- Підсумкова письмова робота:

5-4 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

3-2 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

1-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

- Кожне питання в екзаменаційній роботі (білет складається з 2 частин: тестового завдання та запитання. Тестова частина оцінюється за шкалою 30 балів, а запитання за шкалою 10 балів):

Тестове завдання:

30-26 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

25-21 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність

проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

20-11 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

10-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

Запитання:

10-8 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість проведеного дослідження / письмової роботи

7-4 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження / письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

3-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх двох частин та виконання самостійних робіт

Оцінювання за формами контролю:

Види робіт		Семестрова кількість балів	
		Min – 35 бали	Max – 60 балів
Усна відповідь Доповнення, участь в дискусіях Самостійна індивідуальна робота		«2» x 6 = 12	«5» x 4 = 20
		«1» x 6 = 6	«2» x 5 = 10
	Дискусія з прочитаного тексту з української філософської думки	«5» x 1 = 5	«10» x 1 = 10
	Аналіз філософського тексту	«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10
Підсумкова контрольна робота		«6» x 1 = 6	«10» x 1 = 10

*у разі відсутності студента на семінарському занятті, розглянуті на семінарі питання відпрацьовуються у письмовій формі.
Загальна кількість балів за аудиторну роботу складає 50% від семестрової кількості балів

Підсумкове оцінювання у формі екзамену: екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 2 частин: тестового завдання та запитання. Тестова частина оцінюється за шкалою 30 балів, а запитання за шкалою 10 балів, що в загальному підсумку дає 40 балів.

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Екзамен	Підсумкова оцінка
Мінімум	35	25	60
Максимум	60	40	100

Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше 35 балів. Для допуску до екзамену студент має здати всі самостійні роботи та конспекти. Екзаменаційна оцінка не може бути меншою за **25 балів** для отримання загальної позитивної оцінки за дисципліну.

Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно з можливістю повторного складання / Fail	35-59
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / Fail	0-34
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостій на робота
<i>Змістовий модуль 1: Філософська пропедевтика</i>				
	Філософія і коло її проблем			
1	Тема 1. Світогляд і філософія, предмет філософії, основні філософські науки.	2	2	2
2	Тема 2. Особливості філософських досліджень.	2	2	4
	Філософія в її історії:			
3	Тема 3. Етапи становлення філософії: філософська думка античності та середньовіччя.	2	2	4
4	Тема 4. Головні ідеї філософії Відродження.		2	4
5	Тема 5. Концептуальні засади новоєвропейської філософії.	2	2	4
6	Тема 6. Ірраціоналізм та філософські студії поч. XIX – XX стол.	2	2	2
7	Тема 7. Українська філософська думка.	2	2	4
8	Тема 8. Особливості сучасної філософії.	2	2	4
9	Модульна контрольна робота 1			2
<i>Змістовий модуль 2: Теоретична та практична філософія</i>				
<i>Теоретична філософія</i>				
	Фундаментальні філософські проблеми			
10	Тема 9. Онтологія як філософське вчення про буття.	2	2	4
11	Тема 10. Філософське вчення про пізнання та знання.	2	2	4
12	Тема 11. Філософське обґрунтування методів та методологія.	2	2	4
<i>Практична філософія</i>				
13	Тема 12. Людина як предмет філософського осмислення.	2		4
14	Тема 13. Суспільство і культура як предмет філософського дослідження.	2	2	4
16	Індивідуальна самостійна робота:			14

	аналіз філософського тексту			
17	Модульна контрольна робота 2			2
	ВСЬОГО	26	26	66

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – **26 год.**

Семінари – **26 год.**

Консультація – **2 год.**

Самостійна робота - **66 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна: (Базова)

- Петрушенко В.Л. Філософія : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації. – К.: Каравела, 2001.
- Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. Філософія : Навч.посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001 .
- Філософія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / кол. авторів; за ред. Л.В.Губерського. – Харків: Фоліо, 2013. – С. 463-508.
- Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. – К.: Знання, 2009.
- Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / О.В.Комар, А.А.Кравчук, О.В.Руденко та ін.; загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. – К.; 2010.

Додаткова:

- Августин Святий. Сповідь. – К.: Основи, 1996.
- Аквінський Т. Коментарі до Арістотелевої «Політики». – К.: Основи. – 2003.
- Аристотель. Соч. В 4 т. – М., 1975.
- Арістотель Нікомахова етика. К., 2002. http://ae-lib.org.ua/texts/aristoteles__nicomachean_ethics__ua.htm
- Асмус В. Ф. Античная философия. – М., 1976.
- Боецій. Розрада від філософії. – К. : Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2002.
- Бэкон Ф. Великое восстановление наук //Соч.: В 2т. – М., 1972 /<http://ru.philosophy.kiev.ua/library/bacon/idol.html>
- Бэкон Ф. Новый Органон //Соч.: В 2т. – М., 1972. /<http://ru.philosophy.kiev.ua/library/bacon/idol.html>
- Вітгенштайн Л. Логіко-філософський трактат. – К., 1995.
- Г`юм Д. Трактат про людську природу. – К., 2003.
- Гайдеггер М. Шлях до мови // Дорогою до мови. – Л., 2007.
- Гегель Г. Энциклопедия философских наук. В 3 т. М., 1974-1977.
- Гегель. Г. В.Ф. Феноменологія духу. – К., 2004.
- Гегель. Кто мыслит абстрактно? // Работы разных лет. В 2 т. – М., 1972. – Т.1.
- Гельвецій К.А. Про людину, її розумові здібності та її виховання. – К., 1994.
- Герокліт Про природу // Тихолаз, А.Г. Геракліт. – К. : Абрис, 1995. – С.41–131.
- Гоббс Т. Левіафан. – К., 2000.
- Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. – М., 1980.

- Гуссерль Е. Криза європейської філософії // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К., 1996.
- Декарт Р. Метафізичні розмисли. – К.: Юніверс, 2000.
- Декарт Р. Міркування про метод. – К.: Тандем, 2001.
- Джеймс В. Що таке прагматизм. – К., 2000.
- Дільтей В. Виникнення герменевтики // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. – К., 1996.
- Камю А. Бунтуючий человек. М., 1990.
- Кант І. Відповідь на запитання Що таке Просвітництво // Мислителі німецького Романтизму. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 158-161.
- Кант І. Критика чистого розуму. – К., 2000.
- Кант І. Прологомени до кожної майбутньої метафізики. – К., 2005. <http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/Kant/index.htm>
- Карнап Р. Преодоление метафизики логическим анализом языка // Вестник МГУ, сер. 7 “Философия”, № 6, 1993, с. 11-26. [/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/carnap/01.html#_ftn1](http://ru.philosophy.kiev.ua/library/carnap/01.html#_ftn1)
- Кузанский Н. Об ученом незнании. – Соч. 2-х т. – М., 1979 – Т.1 [/http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/kuzanski.html](http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/kuzanski.html)
- Кун Т. Структура научных революций. – М., 1975 [/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/kuhn/01/00.html](http://ru.philosophy.kiev.ua/library/kuhn/01/00.html)
- Кьеркегор С. Страх и трепет. – М., 1993.
- Леві-Строс К. Структурна антропологія. – К., 1997.
- Лейбниц Г.В. Монадологія // Соч. в 4 т. – М., 1982. – Т.1 [/http://ru.philosophy.kiev.ua/library/leibnitz/mon.html](http://ru.philosophy.kiev.ua/library/leibnitz/mon.html)
- Ліотар Ж.-Ф. Постмодерністська ситуація // Після філософії: кінець чи трансформація? – К., 2000 – С.71-90.
- Лок Д. Два трактати про врядування. К., 2001.
- Лосев А. Ф. Естетика Возрождения. – М., 1978.
- Лукрецій. О природе вещей. – М., 1983.
- Лябніц Г.-В. Принципи природи і благодаті, засновані на раціо // Філософська думка: український науково-теоретичний часопис. – К., 2008. – № 4. – С. 25–43.
- Мак`явеллі Н. Державець. – К., 1998.
- Марк Аврелий. Размышления. – М., 1985.
- Маркс К. Тезисы о Фейербахе //Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд. Т.3.
- Ортега-і-Гассет Х. Чиста філософія // Вибрані твори. – К., 1994. http://ae-lib.org.ua/texts/ortega-y-gaset_filosofia_ua.htm
- Паскаль Б. Думки. Філософська думка: український науково-теоретичний часопис.– К., 2009. – № 5. – С. 114–139.
- Платон. Бенкет. – Л.: Видавництво Українського Католицького Університету, 2005.
- Платон. Діалоги. – К.: "Основи", 1995.
- Поппер К. Логика и рост научного знания. – М., 1983.

- Рассел Б. Історія західної філософії. – К.: "Основи", 1995
- Рікер П. Конфлікт інтерпретацій // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. – Л., 1996.
- Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду. – К., 2001.
- Сартр Ж.-П. Буття і ніщо. – К., 2001.
- Сенека. Моральні листи до Луцілія. – К., 1996. http://ae-lib.org.ua/texts/seneca__ad_lucilium_epistularum_moralium__ua.htm
- Соколов В. В. Средневековая философия. – М., 1979.
- Спиноза Б. Этика // Избр. произв.: В 2 т. – М., 1957, – Т.2 /<http://ru.philosophy.kiev.ua/library/spinoza/01/00.html>
- Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат. – К., 2005.
- Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1987.
- Тіт Лукрецій Кар Про природу речей // Антична література: хрестоматія. – К., 1968. – С.407-415. http://ae-lib.org.ua/texts/lucretius__de_rerum_natura_by_zerov__ua.htm
- Тойнбі Дж. Дослідження історії. У 2-х т. – К., 1995.
- Фейербах Л. Основные положения философии будущего // Избр. филос. произв.: В 2 т. – М., 1995. – Т.1.
- Фихте И.Г. Наукоучение в его общих чертах // Фихте И.Г. Соч. в 2-х т. – СПб.: Мифрил, 1993. – Т.2. – С.771– 789.
- Фіхте Й.Г. Промови до німецької нації. – Івано-Франківськ. – Вид-во "Лілея-НВ", 2003. – С. 110–134.
- Хайдеггер М. Время и бытие. М., 1993.
- Хайдеггер М. Основные понятия метафизики // Вопросы философии. 1989. – № 9.
- Хайдеггер М. Что такое философии // Вопросы философии. – 1993. №7.
- Чанышев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М., 1991.
- Шеллинг Ф.В.Й. Натурфилософия // Шеллинг Ф.В.Й. Сочинения в 2 т. – М.: "Мысль", 1989. – Т.2. – С.472-495.
- Шеллінг Ф.В. Про відношення образотворчих мистецтв до природи // Мислителі німецького Романтизму. – Івано-Франківськ. – Вид-во "Лілея-НВ", 2003. – С. 364–372.
- Шинкарук В.І. Категоріальна структура наукового світогляду // Шикарук В.І. Вибрані твори у 3-х т. – К, 2003. – Т.3. – Ч.1. – С.164-172.
- Шинкарук В.І. Філософія і культура // Доповідь на II Всеукраїнському філософському конгресі (27-29 червня 1995 р., м. Київ)// Філософська і соціологічна думка. 1995, № 9-10. – С. 220-235.
- Шопенгавер, А. Світ як воля і уявлення // Мислителі німецького романтизму. Івано-Франківськ. – Вид-во "Лілея-НВ", 2003.
- Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М., 1991.

